

پرورش گاو میش در استان آذربایجان شرقی:

در استان آذربایجان شرقی در حدود ۲۷۶۰۹۰ رأس (براساس آمار دامپزشکی ۱۳۶۹) گاو میش موجود بوده که نسبت به سایر استانهای کشور در مقام اول قرار دارد.

اکثر گاو میش های منطقه در بهار و تابستان در مناطق پست و جلگه ای و اطراف نهرها و چمنزارهای استان به چرا مشغول بوده و در زمستان و پائیز در اصطبل های سر بسته توسط پرورش دهندگان مورد تغذیه دستی قرار میگیرند. تمامی گاو میش های آذربایجان شرقی از تیپ رودخانه ای بوده و در درجه اول بعنوان تولید شیر و در درجه دوم برای تولید گوشت پرورش داده میشوند. میزان تولیدات آنها بستگی به شرایط متفاوت از جمله تغذیه و مدیریت دارد.

افزایش وزن روزانه گاو میش ها در مقایسه با گاوهای بومی استان بالاتر بوده که برای تولید گوشت و پرواربندی خیلی مناسب می باشد.

بررسی اجمالی خصوصیات و پرورش گاو میش در استان آذربایجان شرقی

مهندس احد ایازی

کارشناس بخش تحقیقات دامپروری استان آذربایجان شرقی

مناطق گاو میش خیز استان به تفکیک شهرستانها

نام شهرستان	تعداد-رأس
خلخال	۸۹
هشترود	۹۰۰
بستان آباد	۴۵۰۰
شبستر	۵۰۰۰
میانه	۵۴۵۲
بناب	۵۵۰۰
کلپیر	۵۶۶۷
سراب	۹۹۶۷
مرند	۹۹۸۲
مشگین شهر	۱۶۰۰۴
اهر	۱۶۳۵۰
تبریز	۱۶۳۸۹
هریس	۱۹۷۰۰
مراغه	۲۱۸۰۹
اردبیل	۶۵۲۸۰
مغان	۷۳۵۰۰

موقعیت و وضعیت جغرافیایی استان:

استان آذربایجان شرقی در شمال غرب ایران بین ۳۶ درجه و ۴۷ دقیقه تا ۳۹ درجه و ۴۰ دقیقه عرض شمالی و ۴۵ درجه و ۳ دقیقه تا ۴۸ درجه و ۵۰ دقیقه طول شرقی از نصف النهار گرینویچ واقع شده است. این استان در حدود ۶۷۱۰۴ کیلومترمربع وسعت دارد که معادل ۴/۷ درصد مساحت کل کشور است. میزان بارندگی سالیانه استان با ارتفاع محل، جهت کوهها، دوری و نزدیکی به حوضه های دریاچه ارومیه و دریای خزر و عوامل مؤثر دیگر در تغییر است. متوسط آن در کل استان حدود ۳۵۰ میلی متر در سال می باشد. میزان رطوبت نسبی از حداکثر ۸۵ درصد تا ۳۶ درصد متغیر است. متوسط درجه حرارت در تیر و مردادماه ۲۵ درجه بالای صفر می باشد. حداقل مطلق درجه حرارت در شهرستان اردبیل با ۲۰ درجه زیر صفر و حداکثر مطلق درجه حرارت در بخش جلفا و پارس آباد مغان حدود ۳۸ درجه بالای صفر دیده شده است. اراضی زیر کشت استان ۱/۸۸۷ میلیون هکتار است که حدود ۲۸ درصد از مساحت استان را تشکیل داده است و این اراضی ۱۳/۳۴ درصد کل زراعی کشور را تشکیل میدهد که بعد از خراسان در مقام دوم

است. اراضی زیر کشت استان ۲۸/۳ درصد آبی و ۷۱/۷ درصد بقیه بصورت دیم مورد استفاده قرار میگیرد. ۶۱/۳ درصد از اراضی استان زیر کشت محصولات سالیانه، ۳۴/۹۰ درصد بصورت آیش و ۳/۸ درصد زیر کشت محصولات دائمی است. مراتع (چراگاهی) در حدود ۳/۳ میلیون هکتار که در نواحی شمال شرقی و تقریباً در جنوب غربی این استان بوضوح رویت میشوند. وسعت جنگلها در حدود ۱۷۰ هزار هکتار می باشد. میزان علوفه تولیدی ۹/۶ درصد کل کشور را شامل میگردد.

مجموع آب مصرفی سالیانه استان متجاوز از ۴ میلیارد مترمکعب که ۱/۲۵ میلیارد مترمکعب آن از آب های زیرزمینی و ۲/۲ میلیارد مترمکعب آن آبهای سطحی و ۰/۶ میلیارد مترمکعب آن از چشمه و قنات تأمین میشود. میزان تولید گوشت قرمز در سال ۱۳۶۷ نزدیک به ۷۴ تن و گوشت سفید مرغ ۲۳ تن و تخم مرغ ۲۳/۵ تن و شیر ۵۲ تن می باشد.

استان آذربایجان شرقی به لحاظ وجود مراتع و منابع طبیعی و شرایط اقلیمی مساعدیکی از مناطق مستعد کشور برای دامداری و دامپروری است. حدود ۱۶ میلیون واحد دامی (براساس آمار دامپزشکی ۱۳۶۹) در سطح استان دال بر این واقعیت می باشد.

خصوصیات ظاهری گاو میش های آذربایجان شرقی:

گاو میش های این مناطق را میتوان در سه گروه طبقه بندی نمود.

۱- گاو میش مشکی:

رنگ سیاه یکدست و دارای هیكل متوسطی است و شکل ظاهری آنها مشابه با تیپ گاو میش مدیرانه ای است. سر و شاخها تقریباً متوسط و هلالی شکلی

بوده، و فاصله بین دو شاخ تا حدودی مستقیم و دارای کمی برجستگی می باشد. گردن ماده‌ها باریک و نرم‌ها عضلانی است. بعضی از آنها دارای جثه‌ای بزرگ و شاخهای بالانحای زیادی هستند که ممکن است دورگ نژاد مورا با گاو میش های مدیریت‌ته‌ای باشند. وزن بدن آن حداقل ۳۵۰ کیلوگرم و حداکثر ۵۰۰ کیلوگرم می باشد.

۲- گاو میش چورا (قاشقا)

رنگ آن مشکی روشن تا خاکستری تیره با لکه‌های سفید در پیشانی و انتهای دست و پا و دم و کشاله ران دیده میشوند. شاخ آنها هلالی شکل بوده و فاصله دو شاخ تا حدودی برجسته میباشد. میانگین قد حیوان ماده بالغ در حدود ۱۳۵ سانتی متر و در نر بالغ نزدیک به ۱۴۰ سانتی متر است. تولید روزانه شیر بین ۸-۵ لیتر و مدت شیرواری ۸-۷ ماه می باشد. وزن بدن آن حداقل ۴۰۰ کیلوگرم و حداکثر ۶۰۰ کیلوگرم برآورد می شود. تقریباً حدود ۱۵-۲۰ درصد گاو میش های منطقه را این نژاد تشکیل میدهد.

۳- گاو میش پيله يا پيره :

رنگ آن مشکی و متمایل به قهوه‌ای است و این گاو میش سنگین تر از دو نژاد دیگر منطقه به نظر میرسد. دارای بدنی کشیده و گردنی دراز بوده و تولید شیر روزانه آن بین ۹-۶ لیتر و مدت شیرواری آن ۷-۹ ماه می باشد، وزن بدن حداقل ۵۰۰ کیلوگرم و حداکثر به ۶۵۰ کیلوگرم میرسد.

در بین گاو میش های منطقه بندرت گاو میش های برنگ زرد نیز دیده می شود.

دوره شیرواری و میزان تولید شیر :

از اطلاعاتی که در طول بازدید از گاو میشداران بدست آمده، در اولین لاکتاسیون (دوره شیرواری)، میزان تولید شیر روزانه هر رأس گاو میش با توجه به امکان تغذیه دستی و بالا بودن کیفیت علوفه و بهداشتی بودن محل پرورش در منطقه بین ۵-۱۰ کیلوگرم در نوسان می باشد. با توجه به نتایج اطلاعات جمع آوری شده از چندین منطقه نمی توان طول مدت شیرواری را دقیقاً حساب و اعلام نمود. ولی با توجه به اطلاعات ناقص و بررسیهای بعمل آمده چنین به نظر میرسد که میانگین آن در آذربایجان شرقی در حدود ۸-۷ ماه است. شایان ذکر است مدت زمان شیردهی (دوره شیرواری) بستگی کامل به نحوه نگهداری و پرورش گاو میش دارد. بعنوان مثال در بعضی از مناطق استان بعلت استفاده بیشتر از شیر، هنگام فحلی، مانع جفت گیری گاو میش ماده میشوند و بدین ترتیب مدت ۱۷-۱۸ ماه شیر آنها را می دوشند.

دوره خشکی :

از اطلاعات بدست آمده از چندین منطقه مختلف

استان میوان گفت که در حال حاضر اکثر گاو میشها این مناطق در حدود ۷ الی ۸ ماه بعد از زایش خشک میشوند. بنابراین میتوان نتیجه گرفت که طول دوره خشکی آنها بین ۳ تا ۴ ماه می باشد.

تغذیه و مدیریت :

پرورش گاو میش های بالغ در طول فصول پائیز و زمستان در اصطبل های سرپوشیده ولی در فصول بهار و تابستان خارج از اصطبل در مراتع است. تغذیه دستی از کیفیت خوبی برخوردار نبوده و اکثراً در مورد گاو میشهای شیری و آبستن و خشک یکسان است. اکثر دامداران، دامهای خود را تنها با مقداری علوفه خشبی و گاه تغذیه می کنند. که مطمئناً برای رشد بدن کافی نبوده و در نتیجه گاو میش های منطقه دارای قدرت تولیدی پائینی هستند. تعداد معدودی از دامداران جهت تغذیه دامها از سبوس گندم و (برنج) و تخم پنبه استفاده می کنند.

بچه گاو میشهای شیرخوار بعد از کلاستروم خواری، تا ۴۰ روزگی از دو پستان و سپس تا آخر دوره شیرخواری از یک پستان شیر میخورند. و بقیه پستانها توسط زنان دوشیده میشود. بچه گاو میشها بعد از ۳۰-۴۰ روز در کنار مادر شروع بخوردن علوفه میکنند.

ویژگیهای تولید مثلی در گاو میش ماده :

در گاو میشهای مناطق مورد بررسی، اولین کل دهی در تلیسه‌ها، در سه سالگی انجام میگردد. و سن اولین زایش در نژادها در مناطق مختلف نگهداری دارای

نوسانات زیادی بوده به نحویکه در اکثر گاو میشهای منطقه در ۴ سالگی مشاهده شده است.

دوره فحلی در گاو میشهای منطقه بطور متوسط ۳۰-۴۰ روز بوده و مدت دوره آبستنی طولانی تر و متنوع تر از گاو است و در گاو میشهای آذربایجان شرقی حدود ۱۰-۱۱ ماهگی و فاصله زمان دوزایش در منطقه بین ۳۶۰-۵۰۰ روز بوده و ممکن است از مقدار یاد شده نیز زیادتر شود.

ویژگیهای تولید مثلی در گاو میش نر :

گاو میش نر در حدود ۲-۳ سالگی آماده جفت گیری است و در صورتیکه تغذیه مناسب و بخوبی صورت گیرد. قدری زودتر آماده این کار خواهد شد. از حیوان نر بطور متوسط تا سن ۵ سالگی بخاطر عدم امکانات مهار و نگهداری، استفاده بعمل می آید و بعداً جهت کشتار فروخته میشود.

گاو میش نر در عرض هفته سه بار و هر بار با سه ماده گاو میش می تواند عمل جفتگیری را انجام بدهد. بدیهی است اکثر گاو میشهای بومی استان بدون یک مدیریت صحیح دامداری، پرورش داده میشوند. اگر در حال حاضر بتوانیم ۱۰ الی ۱۵ درصد از کل گاو میش های منطقه را تحت پوشش جفت گیری کنترل شده قرار بدهیم تولیدات گوشتی و شیری استان بطور قابل توجهی افزایش پیدا خواهد نمود. ضمناً باید به امر تغذیه و مدیریت آنها نیز توجه کافی داشت. □

منابع مورد استفاده :

- ۱- جغرافیای استان
- ۲- آمار دامپزشکی- سال ۱۳۶۹
- ۳- سرشماری کشاورزی- سال ۱۳۶۷

نمونه‌ای از گاو میش های آذربایجان شرقی - منطقه گوکان - تبریز